

Проф. др Драгомир Јовичић¹
Доц. др Војин Пилиповић²
Факултет за правне и пословне студије
„Др Лазар Вркатаћ“, Нови Сад

UDK 343.9(497.11)
Оригинални научни рад
Примљен: 15. 12. 2013.
Одобрен: 31. 12. 2013.

ДЕТЕКТИВСКА ДЕЛАТНОСТ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ – Нормативни и етички аспекти

САЖЕТАК: Доношењем Закона о детективској делатности, који је годинама недостајао, створени су услови за ефикасан и професионалан рад детектива. За потпуно и ефикасно функционисање детективске делатности у Републици Србији неопходно је што пре донети и подзаконску регулативу за ову област. То је у интересу укупне реформе система безбедности у Републици Србији, која захтева брже реаговање државе и целокупног друштва, као и висок степен професионализације, како у државном тако и у приватном сектору безбедности уопште. Како је сектор приватне безбедности релативно нов на тржишту безбедносних услуга било је неопходно нормативно уредити ову област, да би се обављању детективских послова могло приступити са правног, безбедносног, економског, социјалног, етичког и других аспеката. Приватни детективи морају бити оспособљени да, поред основних, примењују и специјализована оперативно-стручна знања и вештине, да реагују брзо и тактично, да користе савремену опрему и друга средства високе технологије, која су на нивоу државног детектива, односно професионалног полицајца.

Кључне речи: *детектив, послови и овлашћења, лиценца, надзор, контрола.*

¹ jovicic.dragomir@fbzbl.net.

² vpilipovic@useens.net.

Уводне напомене

У сектору приватне безбедности, који је у складу са Стратегијом националне безбедности део укупног система безбедности, природа и карактер његових послова, захтевали су да се та значајна област нормативно уреди. Доношењем Закона³ стекли су се основни услови за делатност правних лица и предузетника, као и физичких лица, за детективску делатност. С обзиром на све већу потражњу за детективским услугама, што је последица пре свега социоекономског и политичког амбијента у којем се налазе наши грађани и привредни субјекти, све чешће се истиче потреба за прикупљањем појединих података и доказа у поступцима пред државним органима ради заштите личних и имовинских права. Значи, новим законом је омогућено да грађани, организације и други привредни субјекти (корисници услуга) могу, поред редовне судске заштите, користити и алтернативну заштиту – детективске услуге – на легалан и легитиман начин.

У уводним одредбама Закона (чланови 1 и 2) дефинисани су основни појмови: *детективска делатност, правно лице за детективску делатност, детектив, самостални детектив, лиценца, легитимација, податак, обрада података, руковалац подацима, збирка података, корисник и обрађивач података* (укупно 12 појмова).

Детективска делатност је дефинисана у члану 3, тач. 1 Закона као делатност која обухвата истражне и детективске услуге и активности свих приватних истражитеља, без обзира на то за кога и шта истражују (детективски послови), а истражне и детективске услуге као послови прикупљања, обраде података и преноса информација у складу са Законом и другим прописима, од стране правних лица и предузетника за детективску делатност.

Обрада података (члан 3, тач. 8 Закона) је свака радња предузета у вези с подацима, као што су: прикупљање, бележење, преписивање, умножавање, копирање, преношење, претраживање, разврставање, похрањивање, раздвајање, укрштање, обједињавање, уподобљавање, мењање, обезбеђивање, коришћење, стављање на увид, откривање, објављивање, ширење, снимање, организовање, чување, прилагођавање, откривање путем преноса или на други на-

³ Закон о детективској делатности, *Службени гласник РС*, бр. 104/2013.

чин чињење доступним, прикривање, измештање и на други начин чињење недоступним, као и спровођење других радњи у вези са наведеним подацима, без обзира на то да ли се те радње врше аутоматски, полуаутоматски или на други начин.

Јасно је очљиво да се овде под детективским услугама могу сматрати и друге активности истражитеља, где спадају истражне и детективске услуге, које се обављају кроз обраду података. У обраду података спада и њихово прикупљање, као и пренос информација, што је кључно са аспекта Закона о заштити података о личности.

Услови за издавање лиценци (чланови 4–6 Закона) су јасно прецизирани у погледу безбедносне провере, као и стручне спреме, односно захтева да лице има високо образовање у трајању од најмање три године.

Обука и оспособљавање за обављање детективских послова (члан 7, ст. 1 и 2 Закона), као и *стручни испит*, у суштини су препуштени подзаконској регулативи, што ни формално, а ни садржајно, није добро јер би основу (садржај) програма и минимални обим (број часова) обуке требало законски прецизирати. За стручно и професионално обављање детективских послова веома су важни успешно савлађивање програма обуке, начини и методе оспособљавања, као и полагање стручног испита пред комисијом државног органа.

Надзор над спровођењем Закона (чланови 22–25) обавља Министарство унутрашњих послова (МУП) преко овлашћених полицијских службеника. Такође, прописане су обавезе вођења *евиденција*, које воде МУП (о лиценцама, о стручној обуци, о издатим легитимацијама и о дозволама за ватрено оружје) и правна лица за детективску делатност и предузетници (о запосленима, о закљученим уговорима, о корисницима услуга, о примењеним овлашћењима, као и о збиркама личних података).

1. Правни оквир за обављање послова детектива

Поред општих услова за заснивање радног односа предвиђених Законом о раду и другим прописима (године живота, стручна спрема, пребивалиште, здравствена способност и др.), за обављање послова детектива, односно за добијање дозволе за рад, потребно је испуњавање и *посебних услова*, што је са аспекта природе и карак-

тера послова детективске професије потпуно оправдано. То се пре свега односи на добијање **лиценце**⁴ за обављање детективске делатности. Према наведеном закону, за обављање детективске делатности детектив мора да поседује лиценцу, коју на његов захтев издаје МУП.

1.1. Лиценца правних лица и предузетника

Министарство унутрашњих послова ће издати лиценцу за обављање детективске делатности правном лицу за детективску делатност и предузетнику за детективску делатност ако испуњава следеће услове:

- да има акт о систематизацији радних места, са описом послова и овлашћењима запослених за свако радно место;
- да има најмање два запослена детектива ако делатност обавља као правно лице за детективску делатност, односно најмање једно лице са лиценцом за вршење детективских послова ако делатност обавља као предузетник за детективску делатност;
- и
- ако је одговорно лице у правном лицу прошло одговарајућу безбедносну проверу.

Поред тих услова, лиценца за обављање детективске делатности може се издати правном лицу за детективску делатност које је за одговорно лице, ако то лице није детектив, одредило лице:

- које је држављанин Републике Србије;
- које је пунолетно; и
- које има високо образовање.

Није посебно дефинисана област, односно стручни (образовни) профил за детектива, већ се ради о високом образовању првог степена стеченом на високим школама и факултетима у Републици Србији. Основне академске или основне струковне студије у трајању од

⁴ **Лиценца** је решење којим се правним лицима и предузетницима, као и физичким лицима, који испуњавају прописане услове, дозвољава обављање детективске делатности, односно обављање детективских послова.

најмање три године, са стечених 180 или више (240 или 300 ЕСПБ), не дају добру основу, што значи да се тим пословима може бавити и лице које има високо образовање било ког профила, па и у дужем трајању од три године.

1.2. Лиценца физичких лица

Лиценцу за вршење детективских послова такође издаје МУП ако физичко лице испуњава следеће услове:

- да је држављанин Републике Србије;
- да има стечено најмање високо образовање на студијама првог степена (основне академске студије или основне струковне студије), односно на студијама у трајању до три године;
- да је прошло одговарајућу безбедносну проверу;
- да је психофизички способно за обављање детективских послова, што доказује лекарским уверењем надлежне здравствене установе;
- да је савладало програм обуке и оспособљавања за вршење детективских послова; као и
- да има положен стручни испит за детектива, који се полаже пред комисијом МУП-а.

Сматра се да лице које има пет година радног искуства на пословима овлашћеног полицијског службеника, пословима одбране, безбедносно-обавештајним пословима, на судијској и тужилачкој функцији, као и на стручним пословима у суду или јавном тужилаштву, испуњава услов у погледу савлађивања програма обуке и оспособљавања, што је слично решење још у неким земљама у нашем окружењу.

Захтеви у погледу стручне спреме могу се анализирати у светлу опште реформе образовног система у Републици Србији, имајући у виду да се реформа одвија у складу са болоњским процесом. Закон је одредио да је старосна граница за лица која подносе захтев за лиценцу 18 година (пунолетство) и већа, а за послове непосредног извршиоца – детектива не мање од 21 године, што је добро решење, као и у још неким европским земљама.

Постојање безбедносних сметњи (одговарајућа безбедносна провера) у погледу моралног и радног лика детектива искључује пријем и заснивање радног односа са лицима која би компромитовала детективску професију.

Начин спровођења обуке и оспособљавања лица за вршење детективских послова, програм те обуке и оспособљавања, начин полагања стручног испита за детектива прописује министар унутрашњих послова. Трошкови спровођења обуке и оспособљавања падају на терет лица које полаже стручни испит и уплаћују се на рачун буџета Републике Србије.

1.3. Пословне просторије

Правно лице за детективску делатност, односно предузетник за детективску делатност, мора поседовати одговарајући простор, обезбеђен од провале и неовлашћеног приступа.

За чување збирки података и других евиденција правно лице за детективску делатност, односно предузетник за детективску делатност, мора да обезбеди касу или сеф, у складу са прописима о тајности података. Ближе услове о пословном простору и физичко-техничким мерама за чување збирки података и других евиденција прописује министар унутрашњих послова. Пожељно је да је то посебна грађевинска целина, која испуњава све техничке и друге услове у складу са прописима.

1.4. Овлашћења и послови детектива

1.4.1. Обрада података

Обраду података може вршити правно лице за детективску делатност, као и предузетник за детективску делатност, односно детектив у складу са Законом (члан 10, ст. 1, тач. 1–6), ако се подаци односе на:

- *нестала лица или лица која се крију ради избегавања кривичног гоњења;*

- *лица која су кориснику услуге проузроковала штету, ако су испуњени законом утврђени услови одговорности за штету;*
- *лица која анонимно и противправно поступају према кориснику услуге, са претњом штетних последица;*
- *предмете који су изгубљени или украдени;*
- *успешност пословања правних лица и предузетника; као и*
- *заштиту интелектуалне и индустријске својине.*

Приликом обраде података детектив *не сме* да омета обављање послова који су у надлежности других државних органа, односно служби безбедности. Начин прикупљања података у току вршења детективске делатности, односно детективских послова, мора бити у складу са законом и другим важећим прописима о вођењу поступака и заштити података о личности, а подаци морају бити прикупљани искључиво у сврху извршења уговорних обавеза.

1.4.2. Уговор

Детективска делатност, односно детективски послови, може се вршити само на основу уговора и у његовом оквиру. Уговор мора бити закључен у писаној форми између правног лица за детективску делатност, односно предузетника за детективску делатност, и корисника услуга. Према томе, детектив је дужан да у писменој форми закључи уговор, чиме регулише међусобна права са корисником услуге,⁵ што представља основни правни оквир за обављање договореног посла.

Уговор, поред осталог, мора да садржи:

- *јасно одређену сврху обраде података са образложењем;*
- *изворе прикупљања података – од лица на које се односе, од органа који су законом овлашћени за њихово прикупљање, односно од других лица;*
- *начин коришћења података;*
- *врсту и степен тајности података;*
- *рок чувања и употребе података; и*
- *мере заштите података.*

⁵ Видети шире: Д. Јовичић, В. Пилиповић, *Детективска делатност*, Факултет за правне и пословне студије „Др Лазар Вркатић“, Нови Сад, 2012, стр. 97–98.

Након закључења уговора корисник услуга даје правном лицу за детективску делатност, односно предузетнику за детективску делатност, **писано овлашћење** за вршење уговорених услуга. Законом није прецизно утврђен садржај писаног овлашћења, али би оно по природи и значају ових послова, као пуномоћје⁶ морало да садржи следеће: податке о детективу или детективској агенцији, податке о кориснику услуга, предмет уговора, конкретне мере и радње које детектив предузима, редни број уговора, редни број овлашћења, логотип детектива (детективске агенције) и оверу надлежног органа.

Правно лице за детективску делатност, односно предузетник за детективску делатност, *не сме* да закључи уговор о пружању детективских услуга ако се захтев корисника услуге односи на вршење послова који нису у његовој надлежности, када се тражи обрада података који се не смеју обрађивати, те када је вршење тих услуга супротно интересима других корисника услуга са којима детектив већ има закључен уговор, другим законима и јавном моралу.

1.4.3. Легитимација

Детективска легитимација је **јавна исправа**, коју детектив приликом вршења послова мора носити, и представља овлашћење за вршење уговорених услуга које му је дао корисник услуга. Такође, детектив је дужан дати на увид легитимацију овлашћеним полицијским службеницима на њихов захтев.

Детективску легитимацију издаје МУП на захтев правног лица за детективску делатност или предузетника за детективску делатност за детектива који је положио стручни испит и завршио приправнички стаж у трајању од **шест месеци** код лица регистрованога за обављање детективске делатности.

Детектив коме престане радни однос дужан је да *одмах врати* легитимацију правном лицу за детективску делатност код којег је био запослен, а који је у року од **пет дана** доставља МУП-у. Предузетник за детективску делатност који престане да обавља детективске послове легитимацију доставља МУП-у у року од **пет дана** од дана брисања из регистра надлежног органа.

⁶ *Ibid.*, стр. 97.

Садржину, изглед и начин употребе детективске легитимације прописује министар унутрашњих послова, а за издавање детективске легитимације плаћа се прописана такса.

1.4.4. Средства принуде (ватрено оружје и физичка снага)

У обављању детективских послова детектив може бити изложен опасности, односно може му бити угрожена лична безбедност. Законодавац је предвидео инструменте (кривичноправни основ) заштите личне безбедности. Детектив може добити дозволу за ношење личног оружја у складу са законом којим се уређује оружје и муниција. Правна лица за детективску делатност *не могу*, у смислу закона о оружју и муницији, поседовати оружје.

Детектив може приликом вршења послова да употреби ватрено оружје и физичку снагу искључиво у сврху заштите сопственог живота и телесног интегритета, и то само ако на други начин не може да одбије истовремени непосредни противправни напад. Напад мора да има сва законоправна обележја, тј. да је стваран, директан, нескривљен и противправан.

Приликом употребе ватреног оружја детектив је дужан да се придржава принципа *законитости и пропорционалности*, и да делује тако да што мање штетних последица буде по лице против кога је употребио ватрено оружје. Уколико дође до повређивања лица детектив је дужан одмах *да пружи* прву помоћ лицу које је повредио употребом оружја или физичке снаге, као и да о повреди одмах обавести најближу лекарску службу.

О употреби ватреног оружја или физичке снаге, чијом применом је неком лицу нанета тешка телесна повреда, детектив или правно лице за детективску делатност или предузетник за детективску делатност одмах обавештава надлежну полицијску управу. Извештај о употреби ватреног оружја и физичке снаге детектив у року од **12 часова** доставља одговорном лицу у правном лицу за детективску делатност. Правно лице за детективску делатност, односно предузетник за детективску делатност, извештај о употреби ватреног оружја и физичке снаге, чијом применом је неком лицу нанета тешка телесна повреда, доставља полицијској управи у року од **12 часова**. Садржина извештаја о употреби ватреног оружја није по-

себно прецизирана законом, али би извештај требало да садржи следеће податке: назив (логотип) детектива (детективске агенције); број извештаја; датум писања извештаја; законски основ; дан, место (објекат) и време употребе ватреног оружја; врсту, марку, калибар, фабрички број, број метака који је испален; основне податке о лицу према којем је употребљено ватрено оружје; разлог употребе (предузете мере); детаљан опис догађаја; сведоци догађаја (ако их има); као и последице које су наступиле. Извештај би требало писати у четири примерка (један за полицијску управу, један за правно лице за детективску делатност – предузетника, један за архиву и један за лични досје поступајућег детектива).

2. Начела, стандарди и процедуре у обављању детективских послова

Из наведених законских одредби јасно је да је детективска делатност посебан вид приватне безбедности у функцији остваривања и заштите права грађана. Одредбе овог закона представљају основу за детективно поступање, с тим што, у ширем смислу, постоје и други законски прописи који се могу довести у везу са детективском делатношћу.

Детективска делатност је код нас нешто активније присутна у последњих десетак година, иако та област није била законски регулисана. Пошто се ради о делатности која тек заживљава, јасно је да она није успела да изгради сопствена начела и методе, па је логично да се у овом тренутку надопуњује начелима неких других сродних делатности које су већ изградиле своја препознатљива начела, а пре свих то се односи на полицијску делатност, с обзиром на одређене додирне тачке.

2.1. Начела детективске делатности

У прикупљању и обради података детектив мора користити и примењивати одређена знања криминалистике, кривичног права, кривично-процесног права, грађанског права, прекршајног права и сл., те се у том контексту може говорити и о неким универзалним начелима која су примењива и у раду других органа и служби.

Начела у раду детектива представљају обавезу, односно правила по којим детективски послови треба да се обављају систематски, организовано и плански, у циљу што ефикаснијег реализовања уговорних обавеза. У складу с тим, и детектив мора да се придржава основних законских норми, без обзира на то које радње предузима, јер је то од значаја за ефикасност детективске делатности и пружа се гаранција законитог и објективног рада, уз пуно поштовање основних права и слобода сваког грађанина.⁷

Најпре се ради о начелу **законитости**, затим **објективности** и **економичности**. Такође, у свакодневном раду, детектив мора изграђивати *поверење и коректност* према кориснику услуга, *чувати пословну тајну, стручно и оперативно* обављати прикупљање и обраду података, затим *сарађивати* са другим детективима, *темељно и ажурно* прикупљати и водити све податке, и стално испољавати *хуманост* у раду и односу према корисницима услуга. Исто тако је значајно начело **детективске етике**, о чему ће више бити речи у посебном поглављу.

Значи, начело **законитости** подразумева да детектив у вршењу детективских послова мора поштовати уставне, законске и подзаконске прописе, који директно регулишу детективску делатност, као и оне прописе који индиректно могу наћи примену приликом вршења детективских послова. Свакако да је најважније поштовање уставних одредби, и то оних које се односе на заштиту људских и мањинских права и слобода. Начело законитости стога мора да нађе пуну примену у спровођењу (примени) норми закона који регулишу детективску делатност, јер све оне наглашавају да је детектив дужан да своју делатност обавља у складу са позитивним прописима.

Начело **објективности** обавезује детектива да објективно планира и предузима све мере и радње за које је законом овлашћен, а које су потребне да би испунио обавезе на које је уговором обавезан. У прикупљању и обради података, као и у прикупљању доказа, морају се искључити пристрасност, лични ставови и интереси – да би се дошло до реалног чињеничног стања.

Економичност у области детективске делатности подразумева да детектив предузима само оне неопходне мере и радње које су потреб-

⁷ М. Бошковић, *Основи детективске делатности*, Факултет за правне и пословне студије „Др Лазар Вркатић“, Нови Сад, 2008, стр. 28.

не ради обављања уговореног посла, те да не одуговлачи своју делатност како не би стварао непотребне трошкове кориснику услуга. Без обзира на то што је важно водити рачуна о цени коштања конкретне услуге (мора бити уписана и у уговор), примена овог начела мора да буде у складу са начелима законитости и објективности. То значи да на штету законитости и објективности детектив не може, да би корисник услуга имао мање трошкове, предузимати потребне мере и радње.

Поверење и коректност су такође важни у раду детектива, а односе се на понашање и став детектива према корисницима услуга, али ту се подразумева и однос поверења и коректности између детектива у једној детективској агенцији и коректан међусобни однос између више детективских агенција.

Плански рад, методичност и **оперативност** налажу детективу да одмах након закључења уговора, дакле од самог почетка, послу приступи темељно и систематски. Планирање активности, примена оперативно-стручних **знања и вештина** у прикупљању и обради података гарантоваће успех у реализацији уговорних обавеза.

Сарадња између приватних детектива може да се одвија на ужем и на ширем простору, што је условљено карактером сваког конкретnog случаја. Може се рећи да постоје три нивоа сарадње. Први је на нивоу детективске агенције, на релацији старији – млађи детектив, односно између свих детектива. Други, виши ниво, била би сарадња између детективских агенција у истом месту (локални ниво), односно региону, док би највиши ниво била сарадња између детективских агенција на нивоу државе. Јасно је да та сарадња може да се одвија и на међународном плану, и она је све актуелнија.

Детектив има обавезу **чувања пословне тајне**, а – у складу са законом – обавезно предаје податке кориснику или их брише у одређеном року. Такође, предвиђено је да се подаци које је приватни детектив прикупио за корисника услуга приликом обављања уговореног посла сматрају тајном и након што приватни детектив престане да обавља детективске послове.

2.2. Стандарди у детективској делатности

Стандарди у обављању детективских послова, у најширем смислу, могу се сматрати као највиши достигнути ниво квалитета пружених услуга у прикупљању и обради података за кориснике услуга.

Као гаранција високог професионализма приватних детектива, односно пружања детективских услуга на највишем нивоу, може се сматрати следеће:

- потпуна нормативна (законска и подзаконска) уређеност ове области приватне безбедности;
- поседовање лиценце (решења) за правна лица и предузетнике, односно за физичка лица;
- гаранција приватности (заштите) људских и мањинских права грађана;
- поштовање принципа добровољности корисника услуга или физичких лица да дају одређене податке, односно траже детективске услуге;
- максимални ниво заштите тајности у прикупљању и обради података у складу са законом за поједине категорије лица (подаци о малолетницима, избеглим и расељеним лицима, инвалидним лицима, геј популацији и др.);
- стандардизација и категоризација детективских услуга;
- одређивање минималне цене детективских услуга и праћење понуда на јавном тржишту безбедносних услуга уопште;
- максимална контрола и надзор од стране МУП-а ради праћења законитости и квалитета пружених детективских услуга, као и унапређење детективске делатности (*Стручни савет за унапређење детективске делатности*);
- јавност у раду и коректност у комуникацији са медијима; као и
- чланство у интересним организацијама (*Групација детективских агенција*) и сарадња са сличним удружењима, како у земљи тако и у иностранству.

У реализацији наведених ставова и схватања о квалитету пружених детективских услуга могу се користити искуства и добра

пракса у поступању других државних органа, служби безбедности и приватних агенција за обезбеђење имовине и лица. Ту се пре свега мисли на следеће ставове и принципе у раду: јачање одговорности и поштовање територијалне надлежности; искреност и интегритет; опрезност и обазривост; избегавање конфликта интереса; чување ауторитета других детектива, уважавање и учтивост; једнакост (непристрасност) у раду и међусобна поверљивост; понашање на јавном месту; проверавање и пријављивање непримереног понашања других детектива; јачање угледа детективске професије у друштву уопште и др.

2.3. Процедуре у детективској делатности

Процедуре у обављању детективске делатности, у најширем смислу, обухватају све поступке и радње у оснивању привредног друштва за детективску делатност (правно лице), односно почетак рада детектива (самосталног детектива) као физичког лица, начин прикупљања и обраде података⁸ (обављање детективских послова), као и поступак по престанку радног односа, односно гашења привредног друштва. То значи да би се све процедуре у детективској делатности могле одвијати у три дела, односно у три фазе.

Прва фаза обухвата поступак оснивања привредног друштва које обавља детективску делатност, а који обухвата:

- подношење захтева и издавање лиценце;
- подношење захтева и издавање легитимације; и
- поседовање одговарајућег простора;

Лиценцу и легитимацију издаје МУП, а одговарајући простор мора да обезбеди правно лице за детективску делатност, односно предузетник, у складу са условима које пропише министар унутрашњих послова.

Друга фаза обухвата начин прикупљања и обраде података и њихово достављање кориснику услуга у складу са законом, као и надзор и контролу над обављањем детективских послова. Детектив

⁸ Закон о детективској делатности, чланови 17–25.

може прикупљати и обрађивати податке о другим лицима у складу са прописима којима се уређује заштита података о личности и слободан приступ информацијама од јавног значаја. Детектив је дужан да лицу од кога прикупља податке, на његов захтев, покаже детективску легитимацију, као и писмено овлашћење за вршење посла. Обрада података без пристанка лица дозвољена је у складу са прописима којима се штите подаци о личности.

Овде је веома значајна законска одредба по којој је детектив који је у току вршења посла сазнао за кривично дело које се гони по службеној дужности дужан да о том сазнању *одмах обавести* полицију или надлежног јавног тужиоца.

На захтев овлашћеног полицијског службеника, правно лице или предузетник за детективску делатност, дужни су да му омогуће увид у све евиденције и доказе којима располаже када за то постоји одлука надлежног суда. Без одлуке суда детектив је дужан да омогући увид у доказе и предмете који се могу одузети као предмети кривичног дела. Овлашћени полицијски службеник о извршеном увиду сачињава *записник*.

Детектив може од државних органа и правних лица која на основу јавних овлашћења воде одређене евиденције, на образложен писани захтев, добити податке о:

- *боравиштима и пребивалиштима лица;*
- *власницима моторних возила и пловила;*
- *полисама осигурања;*
- *власницима непокретности;*
- *пензијском и инвалидском осигурању;*
- *подацима из судских списа у случајевима када корисник услуга има на то право; и*
- *подацима из државних архива.*

Писмени захтев за давање наведених података мора да садржи: назив, име, седиште и адресу правног лица и предузетника за детективску делатност; врсту тражених података; датум започињања обраде, односно успостављања збирке података; сврху обраде (образложење); правни основ обраде (овлашћење корисника услуге); и назив, име, седиште и адресу корисника услуге.

Ово право и овлашћење је веома значајно за приватног детектива јер се на тај начин развија међусобно поверење и јачају партнерски односи између детективске професије и државних органа.

Орган, правно лице и други руковоаци података дужни су да одбију давање података који су, на основу прописа о тајности података, одређени као тајни. У току прикупљања и обраде података детектив може, путем средстава јавног информисања, објавити фотографије несталих лица и предмета, нудити награде за добијање података, информација и доказа.

Надзор над спровођењем овог закона врши МУП. Овлашћени полицијски службеници МУП-а, у вршењу надзора над спровођењем овог закона, имају право и дужност да проверавају начин чувања и ношења ватреног оружја, као и уверења о психофизичкој способности и оспособљености детектива за руковање оружјем. Такође, по потреби, могу спроводити и друге радње којима се остварује непосредан и ненајављен увид у вршење детективских послова.

Овлашћени полицијски службеници МУП-а имају право и дужност да правном лицу за детективску делатност, односно предузетнику за детективску делатност, привремено забране обављање делатности, а детективу да привремено забране вршење детективских послова ако делатност, односно послове обавља: *без лиценце или овлашћења; без закљученог уговора; на нестручан и непрофесионалан начин који може проузроковати штету или опасност за корисника, детектива или треће лице; и супротно налогу за обављање делатности.*

Меру забране, којом се обезбеђује да се у вршењу детективских послова и обављању делатности, односно да се вршење послова усклади са овим законом, овлашћени полицијски службеник МУП-а налаже решењем. Рок за извршење ове мере не може бити дужи од *60 дана*. Против таквог решења може се изјавити жалба министру унутрашњих послова.

Трећа фаза у спровођењу процедура обухвата поступак (мере и радње) по престанку рада привредног друштва за детективску делатност, односно престанку рада детектива.

Детектив коме престане радни однос одмах враћа детективску легитимацију правном лицу за детективску делатност код којег је био

запослен. Правно лице у року од *пет дана* доставља легитимацију МУП-у. Предузетник за детективску делатност, који престане да обавља детективске послове, легитимацију доставља МУП-у, такође у року од *пет дана* од дана брисања из регистра надлежног органа.

Правно лице за детективску делатност и предузетник, као и запослени детектив, дужни су да чувају податке до којих су дошли у обављању послова као тајну, у складу са законом и другим прописима, и по престанку обављања делатности, односно по престанку радног односа детектива.

3. Правила пословне етике у детективској делатности

Недостатак прецизности законске регулативе у вези са етиком у раду детектива не значи да се том питању не посвећује одређена пажња. Недостатак професионалне етике и пословног понашања могао би озбиљно угрозити егзистенцију приватног детектива. Зато је веома важно да се у раду детектива, поред начела законитости и других начела о којима је већ било речи, поштује и *начело детективске етике*, такође значајно начело у вршењу детективске делатности.⁹

У обављању детективских послова детективи се морају придржавати основних начела детективске професије, а нарочито морају поштовати све норме законитог, правичног, хуманог и непристрасног односа према свим корисницима услуга, односно према грађанима. Одбор Удружења за приватно обезбеђење у оквиру ПКС донео је ***Кодекс професионалне етике приватног обезбеђења***, који се односи и на детективску делатност у Републици Србији.

У основним начелима прописана је обавеза да правила поштују *„сви субјекти, правна и физичка лица, којима је признат статус члана Удружења, као и запослени у њима“*, што се односи и на детективске агенције као чланове Удружења. Посебно се обавезују на поштовање општих норми понашања и принципа пословне ети-

⁹ ПКС, Удружење за приватно обезбеђење – Одбор удружења, Кодекс професионалне етике приватног обезбеђења, Одлука бр. 34 од 23. децембра 2010; Одлука о образовању Комисије за надзор и оцену имплементације Кодекса професионалне етике приватног обезбеђења, бр. 34 од 9. октобра 2012; Пословник о раду групације детективских агенција од 24. марта 2011; Удружење за приватно обезбеђење – Групација детективских агенција.

ке, поштовање добрих пословних обичаја, чување части и угледа Удружења, стручно усавршавање и уједначавање праксе поступања. Међусобни односи чланова се заснивају на поштовању закона, забрани нелојалне конкуренције, забрани ширења неистинитих информација, сталној сарадњи, размени искустава, као и на унапређењу професионалне струке. Однос према другим привредним субјектима и корисницима услуга заснива се на поштовању и придржавању уговорних обавеза, установљавању професионалних стандарда, квалитету и економским интересима при обављању послова и др. Такође, предвиђен је надзор над спровођењем одредби *Кодекса*, као и одговорност за њихово непоштивање.

Закључак

Наведени предуслови (нормативни и етички) у погледу испуњености општих претпоставки за успешно обављање детективских послова сасвим су коректни, али не и довољни. То се мора сагледати и са других аспеката везаних за детективске послове. Потребно је добро организовање, стручна обука, као и надзор у овој области, затим дефинисање и усклађивање стандарда у поступању свих детектива и детективских агенција. У општем је интересу да сви даваоци услуга примењују европске стандарде и обављају детективске послове на високом професионалном нивоу. Такође, јасно је да утврђивање статуса, права и дужности детектива, прописивање подзаконских и етичких норми и понашања, те одговорност и обученост припадника ове професије, на дугорочном плану могу дати добре резултате, односно ефекте. На тај начин би се интерес овог сектора у области приватне безбедности потврдио и на ширем плану – као јавни интерес.

Литература

- Бошковић, М. (2006). *Основи детективске делатности*. Нови Сад: Факултет за правне и пословне студије.
- Ђурић, Ђ. (2008). *Психологија и образовање*. Нови Сад: Факултет за правне и пословне студије.

- Закон о детективској делатности, *Службени гласник РС*, бр. 104/2013.
- Закон о заштити података о личности, *Службени гласник РС*, бр. 97/2008.
- Закон о приватном обезбеђењу, *Службени гласник РС*, бр. 104/2013.
- Закон о раду, *Службени гласник РС*, бр. 24/2005, 61/2005.
- Јовичић, Д., Пилиповић, В. (2012). *Детективска делатност*. Нови Сад: Факултет за правне и пословне студије „Др Лазар Вркатаић“.
- Кешетовић, Ж. (2007). *Партнерство полиције и приватног сектора безбедности у Србији*, у: Зборник радова – *Приватна безбједност у БиХ и Републици Српској*. Бања Лука: Факултет за безбједност и заштиту.
- Кодекс професионалне етике приватног обезбеђења* (2010). Београд: Привредна комора Србије, Удружење за приватно обезбеђење – Одбор Удружења за приватно обезбеђење.
- Одлука о образовању Комисије за надзор и оцену имплементације Кодекса професионалне етике приватног обезбеђења* (2012). Београд: Привредна комора Србије, Удружење за приватно обезбеђење – Одбор Удружења за приватно обезбеђење.
- Пилиповић, В. (2008). *Психолошко-радни и етички критеријуми за послове детектива – Осврт на предложена законска решења у Републици Србији*. Бања Лука: Дефендологија, центар за безбједносна, социолошка и криминолошка истраживања, стр. 29–39.
- Пословник о раду групације детективских агенција* (2011). Београд: Привредна комора Србије, Удружење за приватно обезбеђење – Групација детективских агенција.
- Рот, Н. (1994). *Психологија личности*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Чукић, Б. (2004). *Психологија рада – усклађивање човека и посла*. Крушевац: Факултет за индустријски менаџмент.
- <http://www.korporativnabezbednost.rs>.
- <http://www.mup.gov.rs>.
- <http://www.paragraf.rs>.
- <http://www.pks.rs>.
- <http://www.theabi.org.uk/about/ethics.htm>.

DETECTIVE BUSINESS IN SERBIA – Regulatory and Ethical Aspects

ABSTRACT: The adoption of the Law on Detective Activity, the conditions for the efficient and professional operation of the detective, who was missing for years. For the full and effective functioning of detective work in Serbia, it is necessary to adopt as soon as possible and regulations in this area. It is in the interest of the overall reform of the security system in the Republic of Serbia, which require faster response of the state and the whole society, as well as a high degree of professionalism in both the state and the private security sector in general. As the private security sector is relatively new on the security services market, it was necessary to normatively regulate this area, to the performance of detective jobs could be accessed from legal, security, economic, social, ethical and other aspects. Private investigators must be trained, in addition to basic, applied and specialized operational and technical knowledge and skills to respond quickly and tactfully, to use modern equipment and other high-tech means, which are at the state investigator, or a professional police officer.

KEYWORDS: *detective, tasks and powers, license, control.*